

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

ธรรมชาติของสังคมมนุษย์ในโลกแวดล้อมคือการเปลี่ยนแปลงเพื่อที่จะมีสภาพในการดำรงชีวิตที่ดีกว่าเก่า เรามักจะเรียกการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ว่า "การพัฒนา" นับตั้งแต่เมื่อมนุษย์เริ่มรู้จักการเพาะปลูก ตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกัน รู้จักการใช้สติปัญญาอย่างมีระบบ มีเหตุผล เครื่องมือ เครื่องใช้ วัตถุสิ่งก่อสร้างต่างๆ ได้ถูกคิดค้นขึ้นมา สิ่งเหล่านี้ได้วิวัฒนาการเรื่อยมาในสังคมมนุษย์จนกลายเป็นลักษณะชุมชนเมือง ซึ่งทำให้อัตลักษณ์ทางความคิดและวิถีชีวิตของมนุษย์แตกต่างไปจากครั้งอดีตกาลโดยสิ้นเชิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองสมัยปัจจุบัน นอกจากความสะดวกสบายที่มนุษย์ได้รับจากสินค้าอุปโภคบริโภคจากขบวนการผลิตแบบอุตสาหกรรมแล้ว วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังทำให้เมืองเป็นที่รวมของปัจจัยทุกอย่างเพื่อการดำรงชีวิต ถนนอาคารบ้านเรือน ตึกสูง นักร้องนับพันแห่งถูกสร้างขึ้นตามความต้องการที่หลากหลาย โดยไม่มีการมองถึงความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมหรือธรรมชาติอีกเลย ชีวิตในสังคมเมืองมีความซับซ้อน หลากหลาย มีการแบ่งงานกันทำตามหน้าที่ความชำนาญเฉพาะอย่าง มีการเดินทางอันมากมาย มีความเร่งรีบ การแข่งขัน การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม

มีการเร่งรัดพัฒนาเมืองทั้งทางเศรษฐกิจ และกายภาพ สาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ ถูกเร่งสร้างขึ้นมาเพื่อให้เพียงพอับความต้องการของประชากรที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยโดยหน่วยงานของรัฐที่ต่างกัน และไม่ค่อยมีการมองล่วงหน้าหรือวางแผนให้มีความสัมพันธ์กันระหว่างหน้าที่ประโยชน์ใช้สอยหรือความมีสุนทรียภาพกับส่วนของสาธารณูปโภค สาธารณูปการอื่นๆ ยิ่งนับวันแล้วในสายตาของคนจำนวนมาก เมืองเป็นเพียงสถานที่สำหรับอยู่อาศัยและประกอบอาชีพเท่านั้น น้อยคนนักที่จะให้ความสำคัญต่อความสวยงามของเมืองที่เขาอยู่ในเรื่องคุณค่า

ต่างๆ ที่เขาได้รับจากเมืองแล้วยังไม่มีใครพูดถึง ชาวเมืองรุ่นแล้วรุ่นเล่าถูกหล่อหลอมให้เจริญเติบโตในสภาพแวดล้อมที่ไม่น่าดูไม่น่าอยู่

จนกระทั่งปัจจุบันนี้เมืองหลายเมืองเป็นแหล่งที่มาของมลภาวะต่าง ๆ เช่น อากาศเป็นพิษ น้ำในแม่น้ำลำคลองเน่าเสีย ฯลฯ ในบรรดามลภาวะเหล่านี้ สิ่งหนึ่งที่ไม่ค่อยมีใครคิดถึงกันก็คือ มลภาวะทางทัศนภาพ (Visual pollution) ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดจากชาวเมืองขาดความเข้าใจและสำนึกทางสุนทรียภาพนั่นเอง ชาวเมืองไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ สภาพแวดล้อมของเมืองจึงถูกคุกคามด้วยภาพของความเสื่อมทรามอย่างไม่มีสิ้นสุด

อย่างไรก็ดี มีคนอีกจำนวนไม่น้อยไม่เห็นด้วยกับความคิดที่ว่า ความเป็นเมืองเป็นต้นเหตุของการขาดสุนทรียภาพและสภาพแวดล้อมที่เสื่อมทราม ทั้งนี้ เพราะมหานครในยุโรปจำนวนไม่น้อยซึ่งมีประชากรมากมายแต่ยังคงมีบรรยากาศที่สวยงาม มีสิ่งแวดล้อมที่สะอาดตา ผู้คนมีอาการผ่อนคลายไม่ตึงเครียด ข้อสังเกตข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นว่า ความยุ่งเหยิงของเมืองอาจเป็นเพราะลักษณะของเมืองมากกว่าที่จะเป็นเพราะความแออัดของประชากร และถ้าหากคุณภาพของชีวิตเป็นดัชนีที่ดีที่สุดในการวัดผลรวมของการใช้ชีวิตมนุษย์แล้ว คุณค่าทางสุนทรียภาพของเมืองก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ชาวเมืองควรจะได้รับ จริงอยู่อาจมีข้อสงสัยว่า สุนทรียภาพเป็นเรื่องของความนึกคิดภายในจิตใจของบุคคลแต่ละคนแล้วจะเอามาตรฐานอะไรมาวัดว่าเมืองทำให้ใครมีสุนทรียภาพหรือไม่เพียงใด เช่นเดียวกับที่มีการรณรงค์ให้ช่วยกันรักษาความสะอาด ไม่มีใครบอกได้ครอบคลุมว่าความสะอาดนั้นคืออะไร ส่วนใหญ่แล้วคงจะบอกว่า ถ้าไม่มีสิ่งแปลกปลอมในสภาพธรรมชาติดั้งเดิมของสถานที่นั้นๆ สถานที่นั้นเป็นที่มีความสะอาด และเช่นเดียวกันถ้ามีใครบอกว่า อาคารบ้านเรือนในเมืองนี้ทำให้เมืองไม่น่าดู แสดงว่าเมืองขาดคุณค่าทางสุนทรียภาพ ในทางฝั่งเมืองคงไม่มีประโยชน์ในการค้นหานิยามที่ถูกต้องชัดเจนเป็นมาตรฐานที่สุดของคุณค่าทางสุนทรียภาพมากกว่าการค้นหาวิธีการที่จะทำให้เมืองมีความสวยงาม น่าดู น่าอยู่

ในประเทศไทยมีเมืองจำนวนมากที่กำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เมืองเหล่านี้มีลักษณะภูมิประเทศ วัฒนธรรม อากาศงาม ซึ่งกำลังจะสูญหายไป วิธีการหนึ่งที่จะช่วยเปลี่ยนแปลงและป้องกันสภาพที่เลวร้ายของเมืองก็คือ การวาง

ผังเมืองที่คำนึงถึงคุณค่าทางสุนทรียภาพ โดยการวางผังด้านภูมิทัศน์ของเมือง จะช่วยบ่งชี้เอกลักษณ์ที่เมืองมีอยู่ ช่วยแก้ปัญหาทางทัศนภาพที่ส่งผลกระทบต่อรับรู้ การจดจำ ความประทับใจของชาวเมืองและนักท่องเที่ยว ดังนั้นความรู้ความเข้าใจ ในคุณค่าทางสุนทรียภาพที่ถูกต้อง เหมาะสมกับความต้องการของสังคม จึงเป็น สิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาขึ้นมา งานวิจัยฉบับนี้ได้เสนอแนะ แนวทางที่เป็นไปได้ เพื่อให้เกิดความสวยงาม ประทับใจน่าอยู่ สำหรับเมืองใน ภาวะของลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน ใน ประเทศไทย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์คุณค่าทางสุนทรียภาพจากทฤษฎีและ หลักการซึ่งมีผู้คิดค้นไว้ ตามเหตุปัจจัยของสังคมนั้นๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในอันที่จะ นำมาประยุกต์ใช้ในวิทยานิพนธ์
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพทั่วไปของเมืองนครศรีธรรมราช และเมืองภูเก็ต ซึ่งได้เลือกมาเป็นกรณีศึกษา
3. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของเมืองในเรื่องพื้นที่ อาคาร สิ่งก่อสร้าง สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ความต้องการของสังคม และค้นหา ความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างหน้าที่ใช้สอย และความมีสุนทรียภาพ
4. เพื่อนำคุณค่าทางสุนทรียภาพที่ค้นพบมาใช้ในการวางผังเมือง
5. เพื่อเสนอแนะแนวทางและมาตรการที่เหมาะสมสำหรับผังเมืองที่ ได้วางรอยคำนึงถึงการนำคุณค่าทางสุนทรียภาพไปใช้ในทางปฏิบัติ

1.3 วิธีศึกษาและขอบเขตการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้จะเน้นการวิเคราะห์ด้านสุนทรียภาพ ค้นหาสาเหตุและ ปัญหาของความงตงามความน่าอยู่ของเมือง ตลอดจนวิธีการที่จะนำไปสู่การนำคุณค่าด้านสุนทรียภาพไปใช้ในการวางผังเมือง โดยมีกระบวนการศึกษาดังนี้คือ

1. การศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับสุนทรียภาพของเมือง
2. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การสำรวจและวิเคราะห์เมืองซึ่งในขั้นนี้จะทราบว่าเมืองมีคุณค่าทางสุนทรียภาพอย่างไร
3. การศึกษา วิธีการและข้อกำหนดต่าง ๆ ที่มีใช้อยู่ในปัจจุบันว่าสามารถที่จะนำมาใช้ในการสร้างความสวยงามน่าอยู่ให้เกิดขึ้นในบ้านเมืองได้อย่างไร
4. การนำคุณค่าทางสุนทรียภาพที่ได้จากข้อ 2 วิธีการและข้อกำหนดต่าง ๆ ให้ข้อ 3. มาวิเคราะห์ประมวลผล วางผัง ซึ่งเป็นผังทางสุนทรียภาพของเมือง

ขอบเขตของการศึกษา เป็นการศึกษาชุมชนเมือง คือ

- เมืองนครศรีธรรมราช ศึกษาในเขตผังเมืองรวมเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งมีพื้นที่ 100 ตารางกิโลเมตร และได้สำรวจโดยละเอียดในเขตเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งมีพื้นที่ 11.72 ตารางกิโลเมตร
- เมืองภูเก็ต ศึกษาในเขตผังเมืองรวมเมืองภูเก็ตซึ่งมีพื้นที่ 23.7 ตารางกิโลเมตร และได้สำรวจโดยละเอียดในเขตเทศบาลเมืองภูเก็ตซึ่งมีพื้นที่ 12 ตารางกิโลเมตร

ข้อตกลงเบื้องต้น

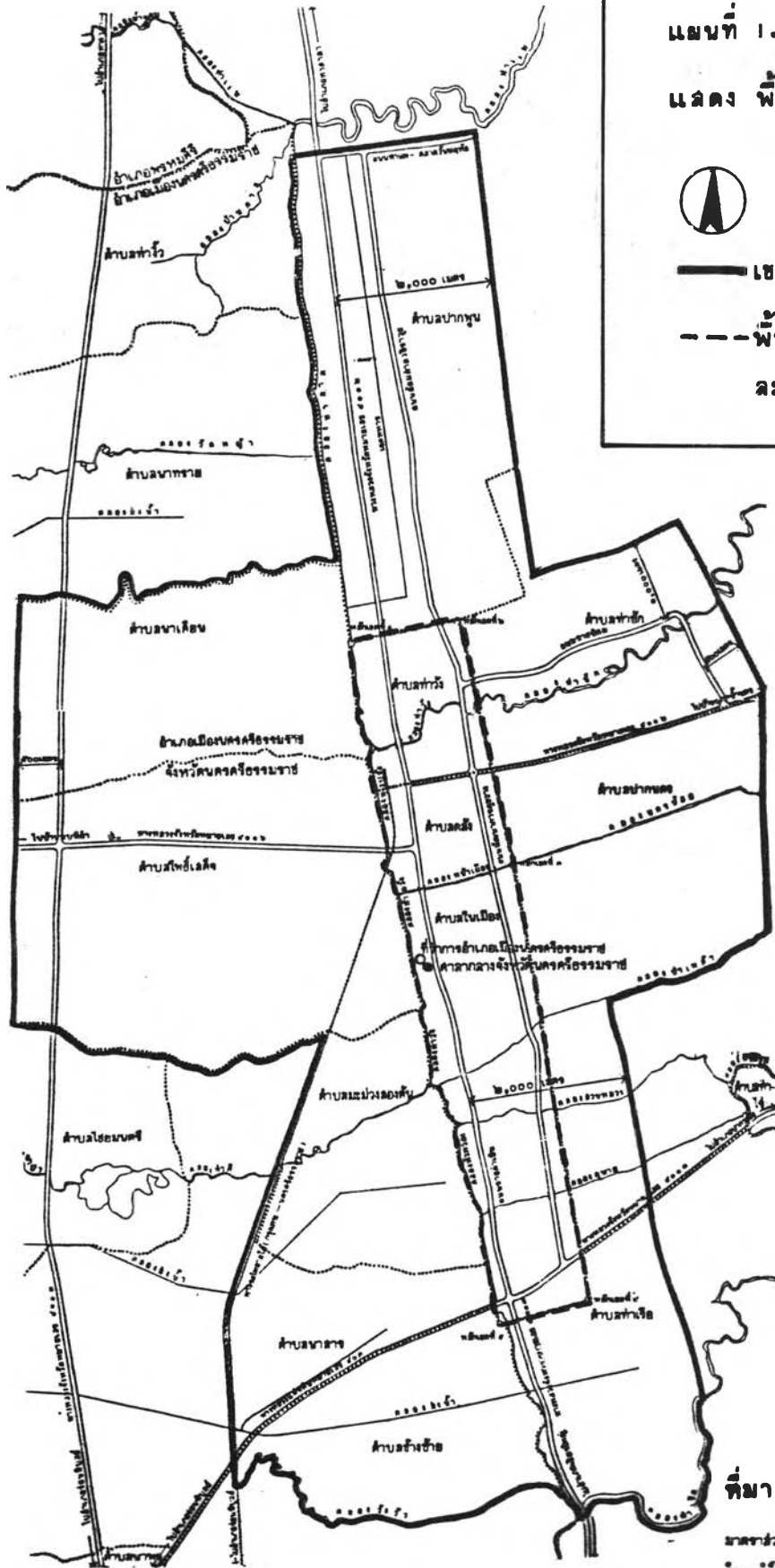
- วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ ดังนั้นจึงไม่ถือปริมาณตัวเลขเชิงสถิติเป็นสำคัญ
- การเสนอแนะแนวทางการควบคุมผังเมืองในกรณีที่ใช้ตัวเลขประกอบตัวเลขดังกล่าวไม่ใช่มาตรฐานที่คงที่ แต่เป็นปริมาณที่เป็นไปได้ที่จะนำมาใช้ควบคุมผังเมือง อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม ในการปฏิบัติงาน แต่อย่างไรก็ตามภายใต้ความยืดหยุ่นของความเป็นไปได้ และโครงสร้างของแนวความคิดที่ได้เสนอแนะ สามารถที่จะนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้กับการวางผังและควบคุมผังเมืองต่างๆได้

แผนที่ 1.1 นครศรีธรรมราช
แสดง พื้นที่ศึกษา

— เขตผังเมือง

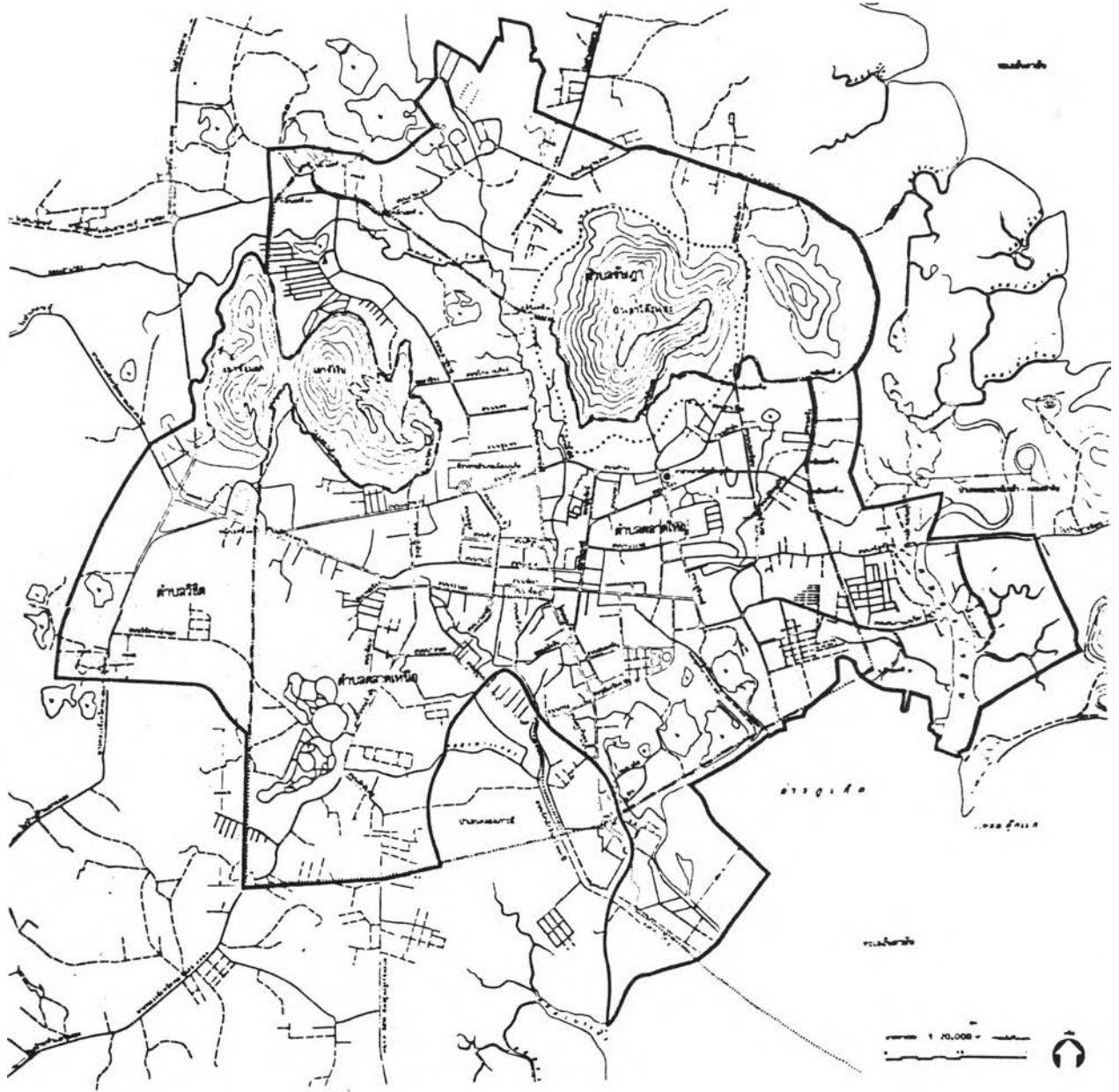
--- พื้นที่ที่ได้สำรวจโดย-
ละเอียด

ที่มา: สำนักผังเมือง

มาตราส่วน ๑ : ๑๐,๐๐๐

การศึกษาคุณค่าทางสุนทรียภาพด้านผังเมือง

ที่มา: สำนักผังเมือง

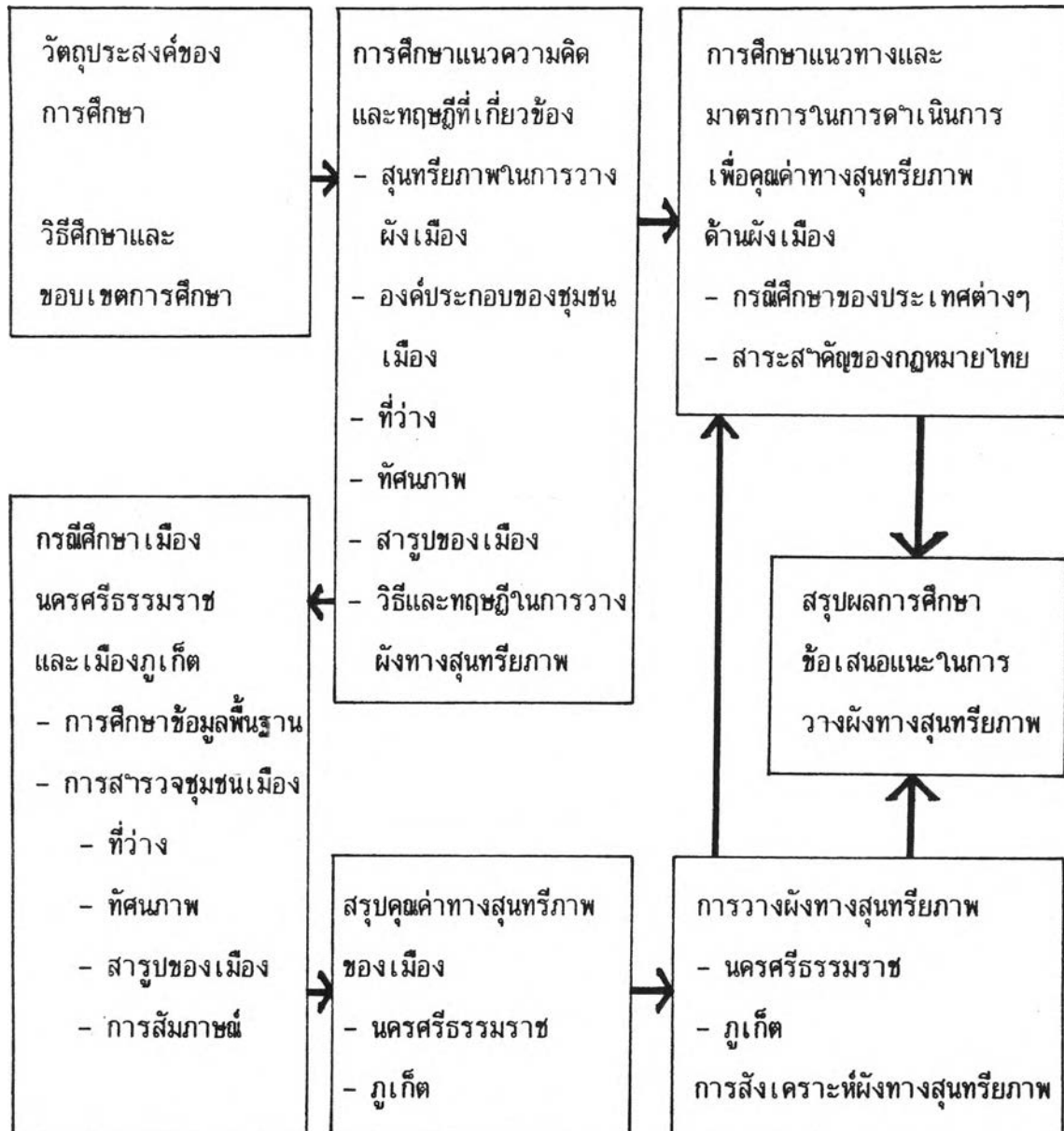
— เขตผังเมือง
--- พื้นที่ที่ได้สำรวจโดยละเอียด

แผนที่ 1.2 ภูเก็ต
แสดง พื้นที่ศึกษา

การศึกษาคุณค่าทางสุนทรียภาพด้านผังเมือง

1.4 โครงสร้างของวิทยานิพนธ์

การศึกษาคุณค่าทางสุนทรียภาพด้านผังเมือง
ศึกษาเฉพาะกรณีนครศรีธรรมราชและภูเก็ต

ภาพที่ 1-1 โครงสร้างของวิทยานิพนธ์

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เกิดความเข้าใจในคุณค่าทางสุนทรียภาพด้านผังเมือง
2. สามารถสรุปแนวทางสำหรับการนำคุณค่าทางสุนทรียภาพไปใช้ในการควบคุมและวางผังเมือง
3. สามารถเสนอแนะแนวทางและมาตรการที่เหมาะสมในทางปฏิบัติว่าควรจะมีการควบคุมวางผังเมืองอย่างไร จึงจะทำให้เมืองสวยงาม น่าอยู่